

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

Cap. VI.

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

DE DIVISIONE OPERVM, QVAE INTRA
muros sunt, & eorum dispositione, ut uentorum noxij flae-
tus uitentur. CAPVT VI.

MOENIBVS circumdati, sequuntur intra murum arcarum di-
uisiones, platearumq; & angiportuum, ad caeli regionem direc-
tiones. Dirigetur haec autem recte, si exclusi erunt ex angiportis uenti
prudenter, qui si frigidi sunt, laedunt, si calidi, uitiant, si humidi, nocent.
Quare uitandum uidetur hoc uitium, & aduertendum ne fiat, quod in
multis ciuitatibus usu solet euenire, quemadmodum in Insula Lesbo opa-
pidum Mytilene magnifice est edificatum & eleganter, sed positum
Meylene Auster. non prudenter. In qua ciuitate Auster cum flat, homines aegrotant, cum
Auster. Corus. Corus, tu suunt, cum Septentrio, restituntur in salubritatem: sed in an-
Septentrio. giportis & plateis non possunt consistere, propter uehementiam frigo-
Septentrio. ris. Ventus autem est aeris fluens unda, cum incerta motus redundan-
Ventus. tia. Nascitur cum feruor offendit humorem, & impetus feruoris exprime-
nit uim spiritus flantis, id autem uerum esse, ex aolipilis aeris licet appa-
cere, & de latentibus caeli rationibus, artificiosis rerum inuentionibus, di-
uinitatis exprimere ueritatem. Fium enim aolipila aere, caue, haec ha-
Aeolipila bent punctum angustissimum, quo aquae infunduntur, collocantur que, ad
aere. ignem, & antequam calecant, non habent ullum spiritum, simul ac autem
feruere ceperint, efficiunt ad ignem uehementem flatum.

AEOLIPILARVM FIGVRA,

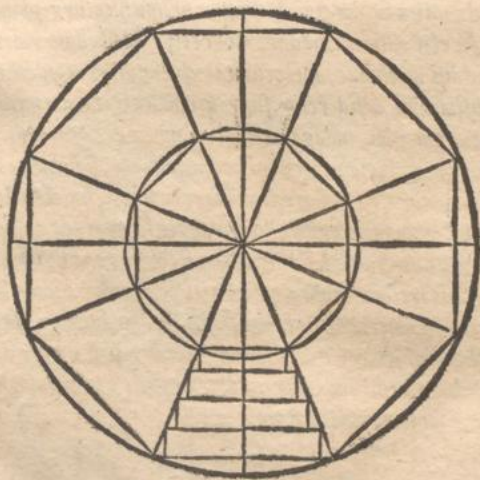
Ita scire et iudicare licet, è paruulo breuissimoq; spectaculo, de magnis
 & immanibus cæli uentorumq; nature rationibus. Venti enim si exclusi
 fuerint, non solum efficiunt corporibus ualentibus locum salubrem, sed
 etiam si qui morbi ex alijs uitijs forte nascentur, qui in cæteris salubri-
 bus locis, habent curationes medicinae contrariae, in his propter tempe-
 raturam exclusionis uentorum, expeditius curabuntur. Vitia autem sunt,
 quæ difficulter curantur, in regionibus, quæ sunt supra scriptæ, hæc gra-
 uitas, arthritidis, tussis, pleuritis, phthisis, sanguinis eiection, & cætera do-
 que non detractionibus, sed adiectionibus curantur. Hæc ideo difficul-
 ter medicantur, primum quod ex frigidibus concipiuntur, deinde quod
 defectus morbo uiribus eorum, aer agitat, ex uentorum agitationibus
 extenuatur, unaq; à uitijs corporibus detrahunt succum, & efficit ea exi-
 liora. Contra uero lenis & crassus aer, qui per flatus non habet, neq; cre-
 bras redundantias, propter immotam stabilitatem adijciendo ad membra
 eorum, alit eos & reficit, qui in his sunt impliciti morbis. Nonnullis pla-
 cuit esse

cuit esse uen
 Numerus tosquatuo
 uentorum ab oriete æ
 quinoctiali Solanum, à
 meridie Au
 strum, ab oc
 cidète equi
 noctiali Fa
 uonium, à se
 ptentrionali
 Septentrio
 nem: sed qui
 diligentius
 perquisue
 rūt, tradide
 rūt eos esse
 octo, maxi
 me quidem
 Androni = Andronicus
 cus, cirrhe cirrheftes,
 stes. qui etiam ex
 emplum col
 locauit Athe
 nis turrim
 marmoreã
 octogonon,
 & in singu
 lis lateribus
 octogoni,
 singulorum
 uetorū ima
 gines exscul
 ptas

pias cōtra suos cuiusq; flatus designauit, supraq; eam turrim metā mar-
moream perfecit, & insuper tritonem æreum collocauit, dextra manu
uirgam porrigentem, & ita est machinatus, uti uento circumageretur,
& semper contra flatum consisteret, supraq; imaginem flantis uenti in-
dicem uirgam teneret.

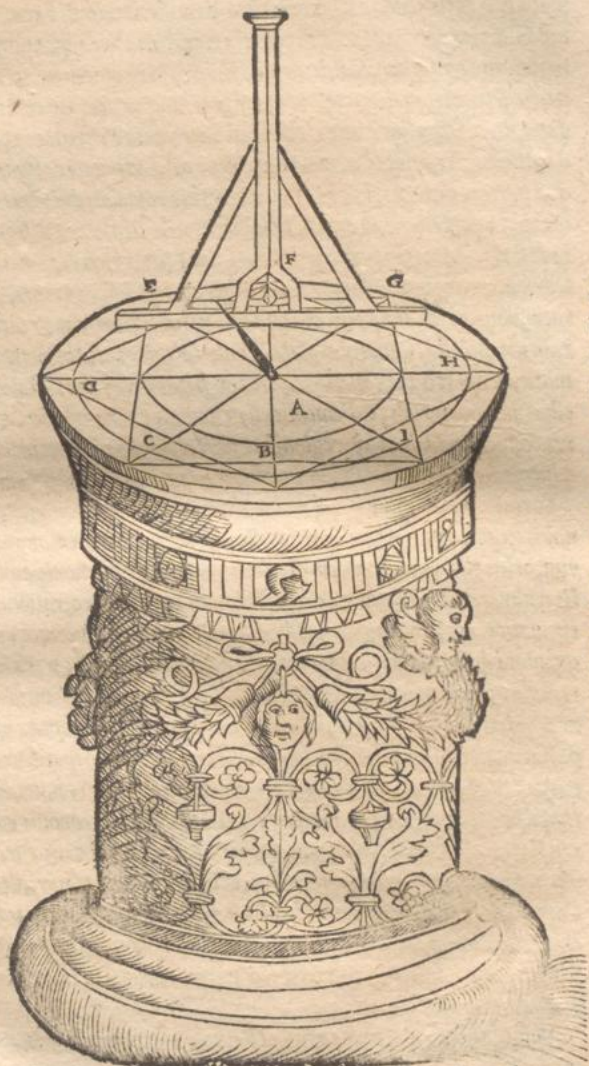
TRITONIS FIGVRA.

D Itaq;

Itaq; sunt collocati inter Solanum & Austrum ab oriente hyberno, Boreus, Inter Austrum & Fauoniũ ab occidente hyberno, Aphricus. Inter Fauonium & Septentrionem, Caurus, quem plures uocant Corum. Inter Septentrionem & Solanum, Aquilo. Hoc modo uidetur esse expressum uti capiat numeros, & nomina, & partes, unde flatus uentorum certarent. Quod cum ita exploratum habeatur, ut inueniantur regiones & Marmore tus eorum, sic erit ratiocinandum. Collocetur ad libellam marmoreum amusi- amusium medijs mœnibus, aut locus ita expoliatur ad regulam & libellam, ut amusium non desideretur, supraq; eius loci centrum medium, locetur æneus gnomon, indagator umbræ, qui græce σκιάβητης dicitur, huius ante meridianam circiter horam quintam, sumenda est extrema gnomonis umbra, & puncto signanda, deinde circino diducto ad punctum quod est gnomonis umbræ longitudinis signum, ex eoq; à centro circumagenda linea rotundationis. Itemq; obseruanda postmeridiana istius gnomonis crescens umbra, & cum tetigerit circinationis lineam, fecerit parem antemeridianæ umbræ postmeridianam, signanda punctum. Ex his duobus signis circino decussatim describendum, & per decussationem & medium centrum linea perducenda ad extremum, ut habeatur meridiana & septentrionalis regio.

- A. Aeneas
 us gnomō
 indagator
 umbræ.
 B. Septen-
 trio.
 F. Auster.
 C. Aquilo.
 H. Fauo-
 nius.
 D. Solan-
 nus.
 G. Aphri-
 cus.

D 2 TUNG

hyberno, Ba
 phricus. In
 t Corum. In
 esse express
 torum certij
 regiones et
 in marmore
 gulam et lib
 m medium, q
 uo ab hęc de
 enda est ex
 diducto ad p
 x eoq; acc
 u postmerid
 tionis linea
 gnāda pū
 7 per decuss
 um, ut habe

Tunc postea sumenda est sextadecima pars circinationis lineæ rotundationis, centrumq; collocandum in meridiana lineæ, quæ tangit circinationem, & signandum dextra ac sinistra in circinatione, & meridiana, & septentrionali parte, tunc ex signis his quatuor, per centrum medium, decussatim lineæ ab extremis ad extremas circinationes perducenda. Ita austri & septentrionis habebitur octauæ partis designatio. Reliquæ partes, dextra tres, & sinistra tres his æquales, distribuendæ sunt in tota rotundatione, ut æquales diuisiones octo uentorum designatæ sint in descriptione: tum per angulos inter duas uentorum regiones, & platearum, & angiportorum, uidetur debere dirigi descriptiones. His circinationibus, & ea diuisione, exclusa erit ex habitationibus & uicis, uentorum uis molesta. Cum enim plateæ contra directos uentos erunt confirmatæ, ex aperto cæli spatio impetus ac flatus frequens conclusus in facibus angiportorum, uehementioribus uiribus peruagabitur. Quas res conuertendæ sunt ab regionibus uentorum, directiones uicorum, aduenientes ad angulos insularum frangantur, repulsiq; dissipentur.

Fortasse mirabuntur ij, qui multa uentorum nomina nouerunt, quod nobis expositum sit tantummodo octo esse uentos. Si autem animaduertint, orbis terræ circuitionem per solis cursum & gnomonis æquinoctialis umbras, ex inclinatione cæli, ab Eratosthene Cyreneo, rationibus mathematicis & geometricis methodis, esse inuentam ducentorum quinquaginta duum milium stadiorum, quæ sunt passus semel & tricies milia es mille & quingentes mille. Huius autem octaua pars, quam uentum nunc uidetur, est ter milies mille, & noningentiestrigesies septies mille, & passus quingenti, non debent mirari, si in tam magno spatio unus uentus uagando, inclinationibus & recessionibus uarietates mutatione factus faciat. Itaq; dextra & sinistra circa Austrum, Leuconotus & Albanus flare solet. Circa Aphricum, Libonotus & Subuesperus. Circa Euxinum, Argestes & certis temporibus, Eibesie: ad latera Cauri, Circinatus Corus. Circa Septentrionem, Thrascias & Gallicus. Dextra ac sinistra circa Aquilonem, Supernas & Boreas. Circa Solanum, Carbas & certis temporibus, Ornithie. Euri uero medias partes tenentis in extremis, Cæcis & Volturnus.

Sunt autem & alia plura nomina flatusq; uentorum, à locis, aut flumibus

nibu
cu
imp
qui
ex a
nus
Sun
pot
scri
rius
nem
nian
est n
duo
spir
rect
in es
dian
gnu
tem
iter
gat
ab si
per
qua
nalis
tade
tuna
liter
tuna
sinist
trum
uent
erit

nibus, aut montium procellis tracta. Præterea auræ matutinæ, quas sol
 cum emergit de subterranea parte, uersando pulsât aëris humorem, &
 impetu scandendo trudens, exprimit aurarum antelucano spiritu flatus,
 qui cum exorto sole permanserint, Euri uenti tenent partes. Et ea re
 ex auris procreatur, à Græcis εὐρῶν uidetur esse appellatus. Crasti-
 nus quoq; dies, propter auram matutinam, ἑγίσιον fertur esse uocatus.
 Sunt autem nonnulli, qui negant Eratosthenem ueram mensuram terræ
 potuisse colligere, quæ siue est certa, siue non uera, non potest nostra
 scriptura non ueras habere terminationes regionum, unde uentorum spi-
 ritus oriuntur. Ergo si ita est, tantum erit uti non certam mensuram ratio-
 nem, sed aut maiores impetus, aut minores, habeant singuli uenti. Quo-
 niam hæc à nobis sunt breuiter exposita, ut facilius intelligantur, uisum
 est mihi in extremo uolumine formam, siue uti greci χύματτα dicunt,
 duo explicare, unum ita deformatum, ut appareat unde certi uentorum
 spiritus oriantur: alterum quemadmodum ab impetu eorum, aduersis di-
 rectionibus uicorum & platearum, euitentur nocetes flatus. Erunt autem
 in exæquata planicie centrum, ubi est litera A, gnomonis autem antemeri-
 diana umbra, ubi est B, & ab centro ubi est A, diducto circino ad id si-
 gnum umbrae, ubi est B, circumagatur linea rotundationis, reposito au-
 tem gnomone ubi antea fuerat, expectanda est dum decrescat, faciatq;
 iterum crescendo parem antemeridianæ umbrae postmeridianam, tan-
 gatq; lineam rotundationis, ubi erit litera C, Tunc à signo ubi est B, &
 ab signo ubi est C, circino decussatim describatur; ubi erit D, deinde
 per decussationem ubi est D, & centrū, perducatur linea ad extremum, in
 qua erunt literæ E, & F, Hæc linea erit index meridianæ, & septentrio-
 nalis regionis. Tunc circino totius rotundationis sumenda est pars sex-
 tadecima, circiniq; centrum ponendum in meridianâ lineâ, quæ tangit ro-
 tundationem ubi est litera E, & signadum dextra ac sinistra, ubi erunt
 literæ G H. Item in septentrionali parte centrū circini ponendum in ro-
 tundationis septentrionali lineâ, ubi est litera F, & signadum dextra ac
 sinistra, ubi sunt literæ I & K, & ab G ad K, & ab H ad I, per cen-
 trum lineâ perducendæ. Ita quod erit spatium ab G ad H, erit spatium
 uenti Austri, & partis meridianæ. Item quod erit spatium ab I ad K,
 erit Septentrionis. Reliquæ partes, dextra tres, diuidendæ sunt æquali-
 D 3 ter, quæ

ter, que sunt ad orientem, in quibus litera L & M, & ab occidēte, in quibus sunt litera N & O, ab M ad O, & ab L ad N, perducēde sunt lineae decussatim, & ita erūt equaliter uentorum octo spatia in circuitione.

Que cum ita descripta erunt in singulis angulis octogoni cum à meridie incipiemus, inter Eurum & Austrum in angulo, erit litera G, inter Austrum & Aphricum H, inter Aphricum & Fauonium N, inter Fauonium & Caurum O, inter Caurum & Septentrionem K, inter Septentrionem & Aquilonem I, inter Aquilonem et Solanum L, inter Solanum & Eurum M. Ita his confectis, inter angulos octogoni gnomū ponantur & ita dirigantur platee & angiportorum diuisiones duodecim.

DE ELECTIONE LOCORVM AD
usum communem ciuitatis. CAP. VII.

DIVISIS angiportis, & plateis constitutis, arearum electio, & opportunitatem & usum communem ciuitatis, est explicanda aedibus sacris, foro, reliquisq; locis communibus. Et si erunt moenia secundum mare, area ubi forum constituatur, eligenda proxime portum, & autem mediterranea, in oppido medio. Aedibus uero sacris, quorum maxime in tutela ciuitatis uidetur esse, & Ioui, & Iunoni, & Minervae, in excelsissimo loco, unde moeniū maxima pars conspiciatur, distribuuntur. Mercurio autem in foro, aut etiam uti Ixidi & Serapio, in emporio. Apollini patriq; Libero, secundum theatrum. Herculi, in quibus ciuitatibus non sunt gymnasia neq; amphitheatra, ad circum. Marti extra urbem, sed ad campum. Itemq; Veneri ad portam. Id autem est Heruscis aruspibus, disciplinarum scriptis ita est dedicatum. Extra urbem Veneris, Vulcani, Martis sana ideo collocari, uti non insuescatis ab adolescentibus seu matribus familiarum uenera libido. Vulcaniq; moenibus, religionibus & sacrificijs euocata, ab timore incendiōrum facia uideantur liberari. Martis uero diuinitas, cum sit extra moenia locata, non erit inter ciues armigera dissensio, sed ab hostibus ea defensio à belli periculo conseruabit. Item Cereri extra urbem loco, quo semper homines nisi per sacrificium necesse habeant adire. Cum religio caste sanctisq; moribus is locus debet tueri. Ceterisq; dijs ad sacrificia

rum
bus
mine
copijs
beant
singu

litera
quam
res fi
stima
cie g
sus, u
nauim
uam
cum
dari
chite
ritate
nu le
perer
profi